

MEZINÁRODNÍ ÚNOSY DĚTÍ

MICHAELA JANOČKOVÁ – PETR SEDLÁK

Masarykova universita, Právnická fakulta

Abstract in original language

Príspevek sa venuje otázke sblížování či rozcházení českého, slovenského a polského práva v otázce mezinárodních rodičovských únosů dětí. Všechny tři země jsou členskými státy Úmlouvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí a vztahují se na ně i normy evropského práva, jež tuto problematiku také upravují. Nicméně naleznete zde i výrazné rozdíly a různé přístupy k řešení této velmi citlivé otázky.

Key words in original language

Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí; nařízení Brusel II. bis; protiprávní přemístění nebo zadržení dítěte.

Abstract

The contribution is focused on the question of convergence or divergence of the czech, slovak and polish law in the issue of international parental child abduction. All three countries are member states of the Convention on Civil Aspects of International Child Abduction and they are under jurisdiction of European law, which deals with this topic. However, you can find significant differences and approaches how to solve this very sensitive issue.

Key words

Convention on Civil Aspects of International Child Abduction; EU regulation Brussels II. bis; unlawful removal or retention of a child.

Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí (v textu dále jen jako „Úmluva“) byla přijata na půdě Haagské konference mezinárodního práva soukromého dne 25. 10. 1980 a k datu konání konference Dny práva 2009 se k jejímu dodržování zavázalo 81 států z celého světa. Od svého sepsání je tak nejvýznamějším mezinárodním právním předpisem, jež se snaží bojovat a vyrovnat se s následky protiprávního přemístování či zadržování dětí mimo zemi jejich obvyklého bydliště.

Česká republika, Slovensko ani Polsko před svým přistoupením k Úmluvě neměly žádnou speciální vnitrostátní úpravu, jež by se věnovala otázce protiprávních přemístění či zadržení dětí v cizině. Ve vnitrostátním právu nebyla obsažena ani zvláštní úprava, jež by zabraňovala svévolnému přemístování dětí nebo působila alespoň preventivně.

Tento příspěvek si klade za cíl seznámit čtenáře s právním úpravou týkající se této specifické problematiky ve vnitrostátních právních předpisech ve

všech třech uvedených státech, tedy nalézt odraz přistoupení těchto států k Úmluvě v jejich právních normách.

Polsko

Jako první k Úmluvě přistoupilo Polsko, a to 1. prosince 1992. V té době byla v účinnosti ještě předchozí Ústava Polské republiky, která nestanovovala pro přijetí mezinárodních úmluvy žádné speciální požadavky či předchozí souhlas s přistoupením jiným právní předpisem. Po přijetí nové Ústavy v roce 1997, která takový požadavek obsahovala, byla Úmluva prohlášena za součást vnitrostátního práva, která by měla být aplikována přímo. Ačkoli byla polská právní úprava v otázce mezinárodních rodičovských únosů dlouho konstatní, v roce 2001 proběhla rozsáhlá novela civilních procesních norem především v oblasti výkonu rozhodnutí a možnosti podat opravné prostředky. Zvláštní úpravu otázky tak, jak byla zakotvena v ČR, však v polském právu nenajdeme.

Polské právo články 7 až 11 Úmluvy převzalo za „vlastní“ a aplikuje je přímo. S ohledem na vázanost polského práva i ustanoveními nařízení Rady ES č. 2201/2003, tzv. Brusel II. bis jsou i pravidla zde obsažená používána přímo, avšak na jiném teoreticko-právním podkladě. V polském procesním předpisu¹ (v textu dále jen „KPC“) je pak této otázce věnována speciální úprava v poměrně rozsáhlém § 598. Důraz je kladen především na rychlost řízení vyplývající z mezinárodních norem práva, i když žádná vnitrostátní právní úprava, jež by limitovala délku soudní řízení jako je tomu například v ČR, neexistuje.

Polská právní úprava se v mnoha ohledech silně vymyká vzájemně releativně podobné úpravě ČR a SR. Jedním z výrazných rysů je například zanesení rodičovského únosu dítěte do katalogu trestných činů. Podle § 211 polského trestního zákoníku může být rodič obviněn z trestného činu protiprávního přemístění dítěte. Toto obvinění však může být vzneseno pouze při splnění určitých podmínek, přičemž jednou z nejvýznamnějších je zohlednění faktu, že rodičovská zodpovědnost rodiče – únosce byla před přemístěním dítěte omezena, pozastavena či jí byla osoba zbavena, a to ještě před unesením či zadržením dítěte. Osoba, jež protiprávně přemístí či zadrží dítě mimo území Polska, může za předpokladu, že se dobrovolně navrátí i s dítětem, požádat příslušný soud o možnost tzv. „bezpečného návratu“, tedy že bude moci být ponechána na svobodě do ukončení trestního řízení.

Na podkladě článku 6 a následujících Úmluvy byl i v Polsku určen tzv. ústřední orgán², kterým je na rozdíl od ČR a SR polské Ministerstvo spravedlnosti.³ Působnost tohoto orgánu je věci poměrně zúžena, a to na roli

¹ Kodeks postepowania cywilnego.

² Central authority.

³ Blíže viz. www.ms.gov.pl.

zprostředkovatele předání informací a koordinátora celého procesu v řízení o návrat protiprávně přemístěného dítěte. Ministerstvo se při své činnosti nesnaží zajistit dobrovolný návrat dítěte uneseného do Polska, jeho úkolem také není vést jednání mezi rodičem – únoscem a opuštěným rodičem ve snaze zprostředkovat mezi nimi dohodu. Veškeré tyto snahy o typicky „mimosoudní“ vyřešení záležitosti jsou v gesci soudu. Podle § 223 odst. 1 KCP je soudce oprávněn vyzvat strany ke smírnému řešení věci, stejně tak může doporučit mediaci. Mediace je přípustná však pouze na základě dohody stran nebo rozhodnutí soudu. Pokud je výsledkem takového jednání dohoda, soud ji schválí a stane se vykonatelnou obdobně jako meritorní soudní rozhodnutí. Schválení takové dohody probíhá na neveřejném zasedání soudu. V žádném případě však snaha o vyřešení sporu jiným prostředkem nesmí vést k neodůvodněným průtahům v řízení. Proto je stranám uložena lhůta, během níž mají dospět ke konsenzu, a to v rozsahu jednoho měsíce. Na žádost stran sporu může být soudem v odůvodněných případech prodloužena.

Stejně jako zbylé dva státy i Polsko deklarovalo výhradu k článku 26 odst. 3 Úmluvy a tudíž neposkytuje opuštěnému rodiči bezplatné právní zastoupení v řízení před polskými soudy. Žadatel o návrat si může sám zvolit svého právního zástupce z řad komerčních advokátů, nicméně také může požádat o ustanovení bezplatného právního zástupce soud. Tento mu bude po posouzení soudem přidělen v případě, že již byl předtím žadatel osvobozen od povinnosti hradit soudní poplatky, tedy prokázal, že náklady soudního řízení by bez další pomoci mohly výrazně zasáhnout žadatele či jeho rodinu. Ministerstvo spravedlnosti Polska v této věci působí jako prostředník při podávání takové žádosti o právní pomoc a zajišťuje právní poradensví.

Ačkoli ČR a SR přistoupily ke koncentraci místní příslušnosti ke konkrétnímu soudu, polská právní úprava zůstala setrvalá a všechny polské soudy podle místa pobytu uneseného dítěte jsou příslušné rozhodovat o otázce jeho návratu do země obvyklého bydliště.

V návaznosti na polskou ústavu (článek 72 odst. 3) a samozřejmě Úmluvu o právech dítěte jsou soudy povinny umožnit dítěti projevení jeho názoru při jednání a na tento brát se zřetelem na vyspělost a zralost dítěte přiměřený ohled. Obdobně jako v českém právu není stanovena věková hranice, kdy by mělo být dítě povinně vyslýcháno, avšak od 13 let věku může být soudem požadována osobní přítomnost nezletilého při soudním jednání. Výslech dítěte by podle § 576 odst. 2 KPC měl probíhat mimo soudní síň, přičemž ho může provést samotný soudce či osoba jím pověřená. Námitky dítěte proti jeho návratu do země obvyklého bydliště by měl soud brát v potaz, pokud mohou být hodnoceny jako nezávislé a dítě již dosáhlo takového stupně vyspělosti, že je schopno své mínění vyjádřit.

Pro samotné jednání soudu ve věci nebyla stanovena žádná zvláštní pravidla a postupuje se proto v souladu s obecnými procesními normami. Do vnitrostátního práva však bylo v rozporu s předchozím přímým použitím ustanovení Úmluvy transponováno pravidlo obsažené v článku 16 Úmluvy,

tedy že soudy státu, kam bylo dítě uneseno, nemohou do doby vyřešení řízení o návrat dítěte dle Úmluvy rozhodovat ve věci svěřením dítěte do péče jednoho z rodičů nebo o rodičovské zodpovědnosti jako takové. Taktéž je výslovně v § 598 KPC zakotveno, že v průběhu řízení o návrat dítěte nesmí být tato otázka vůbec zkoumána.

Proti rozhodnutí prvoinstančního soudu je přípustné odvolání, v němž se vzácně shodují všechny tři zkoumané právní řády. Taktéž bylo možno i proti rozhodnutí odvolacího soudu podat kasační žalobu k Nejvyššímu soudu, od novely KCP v roce 2001 však toto dovoleno není. Rozhodnutí soudu je pak vykonatelné nabytím právní moci, přičemž byla vytvořena samostatná právní úprava výkonu rozhodnutí věcech mezinárodních únosů dětí.

O nucený výkon rozhodnutí může požádat osoba, jíž bylo přiznáno právo dítě převzít. Soud ve svém rozhodnutí určuje i lhůtu, ve které musí rodič - únosce dítě předat druhému rodiči či odpovědné osobě. V případě, že není dodržena povinnost uložená soudním rozhodnutím, přistoupí soud na návrh k nucenému výkonu rozhodnutí, jež provádí soudní úředník za přítomnosti oprávněné osoby. Při výkonu rozhodnutí jsou policejní složky povinny poskytnout nutnou součinnost.

Poměrně vzácným jevem je i výslovně zakotvená preventivní činnost polských soudů ve snaze zabránit mezinárodním únosům dětí a tou je možnost vydat rozhodnutí, jímž se dítěti zakáže vycestovat. O vydání takového zákazu může soud rozhodovat nejenom na žádost oprávněné osoby, ale také z úřední povinnosti.

Slovensko⁴

Obecné poznámky úvodem

Historický vývoj právní úpravy Slovenské republiky je úzce svázán s právní úpravou ČR, když po rozdělení federace nedošlo k okamžitým změnám slovenského práva, které kontinuálně navázalo na právní úpravu ČSFR. V oblasti, jež je předmětem zájmu tohoto příspěvku, je základem zkoumání promítnutí prostředků ochrany proti mezinárodním únosům dětí do slovenského práva. Proto je nutné reflektovat rozlišení jejich rozložení mezi mezinárodní, komunitární a vnitrostátní právo.

Z pohledu mezinárodního práva je základ ochrany před mezinárodními únosy dán Úmluvou OSN o právech dítěte, která je pro Slovensko od 28.5.2003 závazná.⁵

⁴ S ohledem na příspěvek JUDr. Matejové neobsahuje tato část aktuální judikaturu slovenských soudů.

⁵ Srov. ČR 22.2.1993, Polsko 7.6.1991.

Haagská úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí. Ze srovnávaných zemí je Slovensko zemí, kde uvedená úmluva vstoupila v platnost, shodně s Úmluvou o právech dítěte, jako poslední⁶, a to 1.2.2001, když úmluva byla podepsána ještě v rámci bývalé federace dne 28.12.1992 a k ratifikaci došlo 7.11.2000.

Obdobně jako ČR i Polsko, deklarovalo Slovensko výhradu k článku 26 odst. 3 Haagské úmluvy.

V přehledu mezinárodních smluv nelze opominout výsledek činnosti Rady Evropy na tomto poli, a to Evropskou úmluvu o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí ze dne 20. května 1980. Uvedená úmluva je účinná ve všech třech srovnávaných zemích, přičemž pro Slovensko vstoupila úmluva v platnost 1.9.2001, když byla ratifikována 22.3.2001.

Právní regulace mezinárodních únosů dětí na úrovni komunitární je stejně jako pro ČR i v Polsko dána nařízením Rady ES č. 2201/2003, tzv. Brusel II bis. Taktéž stejně jako pro ostatní srovnávané země vstoupilo nařízení Brusel II. bis v účinnost pro Slovensko dnem vstupu do ES, tedy 1.5.2004.

Ve vztahu k vnitrostátní právní úpravě je třeba konstatovat, že Slovensko nemá specializovanou hmotnou ani procesní právní úpravu mezinárodních únosů dětí. Jednotlivé aspekty ochrany práv jsou vnitrostátně obsaženy především v rovině procesní, jak bude uvedeno v následující části.

Závěrem úvodních poznámek nelze zapomenout na postavení a úlohu ústředního orgánu Slovenské republiky pro otázky mezinárodních únosů dětí. Příslušným orgánem státní správy je Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže, které je orgánem státní správy s celostátní působností. Zřizovatelem Centra je Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny SR a Centrum vzniklo s účinností od 1.2.1993 jako rozpočtová organizace pro zabezpečení a poskytování právní ochrany dětem a mládeži ve vztahu k cizině. Rozsah působnosti Centra je dán zákonem č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov a rozsahem činnosti ústředních orgánů dle mezinárodních a komunitárních předpisů. Základem činnosti Centra jsou úkoly při vymáhání výživného z a do ciziny, úkoly při řešení mezinárodních únosů dětí a zprostředkování mezinárodních osvojení.⁷

Vnitrostátní úprava

Úvodem je třeba znovu zopakovat, že ani jeden ze zkoumaných států neměl před přijetím Haagské úmluvy svou vlastní vnitrostátní úpravu otázky

⁶ Srov. ČR podpis – 28.12.1992, ratifikace 15.12.1997, vstup v platnost 1.3.1998; Polsko přistoupi k úmluvě 10.8.1992 a úmluva vstoupila v platnost 1.11.1992.

⁷ Pro bližší informace www.cipc.sk

mezinárodních únosů dětí v občanskoprávní rovině. Neexistovaly tedy žádné fakticky efektivní prostředky nápravy únosu, pokud bylo dítě uneseno do ciziny, neboť v případě únosu do některé ze zkoumaných zemí, byla věc projednávána na podkladě obecných norem MPS, běžným opatrovnickým soudem, v běžném opatrovnickém řízení.

Vnitrostátně Slovensko přisuzuje stejně jako ČR mezinárodnímu rodičovskému únosu charakter civilního úkon, s nímž jsou spojeny následky v rovině civilněprávní, neboť rodičovský únos není trestným činem. S ohledem na civilní charakter únosu je jednou z prvotních otázek úroveň aktivity směrem k smírnému řešení, dobrovolnému návratu. V prostředí Slovenska je možnost zprostředkovat dobrovolný návrat dítěte rozdělena mezi Centrum a soud. Centrum jako ústřední orgán činí kroky ještě před zahájením soudního řízení, které mají svěřovat k dobrovolnému navrácení (např. osobní kontakt s únoscem za účelem vysvětlení situace a zmírnění jejích dopadů). Žadatel však může odmítnout pokus o smírné řešení a trvat rovnou na žalobě. V takovém případě, resp. pokud se nepodaří smírné řešení věci, je věc prostřednictvím zvoleného právního zástupce postoupena soudu, který s ohledem na ustanovení § 100 odst. 1 o.s.p. má vést jednání především k smírnému vyřešení věci.

Pokud k dobrovolnému navrácení nedojde a naopak je zahájeno soudní řízení, je jeho průběh dán ustanoveními o.s.p., dle kterého je řízení ve věcech protiprávního zadržení nebo přemístění dítěte ať již dle úmluvy nebo nařízení součástí ustanovení o řízeních ve věcech mladistvých. Aktivně legitimován k zahájení řízení je toliko rodič (osoba), jehož právo péče o dítě bylo porušeno. V současné době neposkytuje Centrum zastupování žadatelů o návrat a v případě žádosti o bezplatnou právní pomoc je nutné rozhodnutí soudu na základě podmínek ustanovení § 30 o.s.p. (předpokladem je možnost být osvobozen od soudních poplatků).

Obdobně jako ČR i Slovensko po rozpadu federace a po přijetí Haagské úmluvy nezaložili místní příslušnost jednoho konkrétního soudu pro řízení o mezinárodních únosech. Tento stav setrval v SR do 31. 12. 2008. Do této doby rozhodovaly všechny místně příslušné okresní soudy i v otázkách mezinárodních únosů dětí. Od 1.1.2009 nabyla účinností novela zákona č. 371/2004 Z. z. o sídlach a obvodech súdov Slovenskej republiky⁸ a ustanovením § 14a byla stanovena výlučná místní příslušnost Okresního soud Bratislava I. (pro prvostupňové řízení) a v souvislosti s tím i výlučná příslušnost Krajského soudu v Bratislavě pro řízení odvolací.

Jestliže tedy dojde k zahájení řízení je zásadní otázkou mezinárodních únosů dětí jeho rychlost. Efektivní nápravu totiž může zjednat pouze neprodlené rozhodnutí ve věci samé. ČR, jak bude níže uvedeno, přijala

⁸ Čl. VI Zákona č. 517/2008 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

řadu zásadních opatření pro zkrácení doby řízení. Slovensko na rozdíl od ČR k obdobným krokům dosud nepřistoupilo. Limitace délky soudního řízení je ponechána na úmluvě, resp. nařízení a z ustanovení § 176 odst. 3 o.s.p. lze dovodit pouze obecnou lhůtu pro řízení ve věcech nezletilých dětí, dle které by měl soud rozhodnout do 6 měsíců, přičemž tuto lze prodloužit. Prodloužení lhůty je možné, pokud nebylo možno z vážných důvodů a z objektivních důvodů vykonat důkazy.

Obdobně lze shledat, že Slovensko nevyloučilo přípustnost mimořádných opravných prostředků v občanském soudním řízení. Řádné opravné prostředky jsou jak v ČR, tak i Polsku a Slovensku přípustné.

V otázkách zjišťování skutkového stavu SR neomezuje výslech nezletilých. Pro provedení výslechu není stanovena spodní věková hranice, nýbrž je navázán na rozumovou a volní vyspělost, výslech obvykle probíhá přímo u soudu v přítomnosti sociálního pracovníka, příp. prostřednictvím psychologa.

Ve věci protiprávního přemístění nebo zadržení dítěte rozhoduje jak prvostupňový tak i odvolací soud usnesením (srov. ustanovení § 176 odst. 2 o.s.p.). Pro výkon vydaného rozhodnutí platí přiměřeně obecná úprava výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí (srov. ustanovení § 273a odst. 1 o.s.p.). Jelikož je ve věci rozhodováno usnesením, je jeho vykonatelnost vázána na ustanovení § 171 o.s.p., tedy v případě uložení povinnosti na plnění uplynutím lhůty, v ostatních případech doručením, resp. vyhlášením. Odklad vykonatelnosti až po právní moci rozhodnutí je možný buď ze zákona (což v případě mezinárodních únosů není stanoveno) nebo z rozhodnutí soudu, které musí být odůvodněno. Aktivní legitimaci pro podání návrhu na výkon rozhodnutí má osoba, které bylo nalézacím rozhodnutím přiznáno právo.

Pro výkon rozhodnutí jsou na rozdíl od nalézacího řízení příslušné všechny soudy, jejichž místní příslušnost je dána obecnými pravidly o.s.p. (srov. ustanovení § 273 odst. 3 o.s.p.). Soud v průběhu výkonu rozhodnutí nejprve ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí vyzve povinného k dobrovolnému plnění uložené povinnosti (srov. ustanovení § 273a ve spojení s § 272 odst. 2 o.s.p.). V případě, že nedojde k dobrovolnému splnění, provede soud odnětí dítěte. Nucený výkon rozhodnutí, tedy odnětí dítěte z péče povinného provedou obecné soudy ve spolupráci se státními orgány a předají oprávněnému (srov. ustanovení § 273a ve spojení s § 273 odst. 2 o.s.p.).

Česká republika

Stejně jako výše uvedené státy je i ČR vázána stejnými mezinárodními právními instrumenty, kdy k Úmluva přistoupila k datu 1. 3. 1998. Do poměrně nedávné doby ani v českém právu nebyla obsažena žádná zvláštní jak hmotně, tak i procesněprávní úprava této otázky. Od října minulého roku však byl zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších

předpisů (v textu dále jen "OSŘ") obohacen o speciální procesní úpravu řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí. Novela tak vnesla komplexní právní úpravu, jež upravuje jak otázku účastenství, tak i např. velmi krátké procesní lhůty, formu rozhodnutí soudu v jednotlivých otázkách řízení či vyloučení mimořádných opravných prostředků.

Je poměrně spornou otázkou, jak toto řízení zařadit po stránce teoretickoprávní - zda mezi řízení sporná či nesporná. Vyřešení tohoto problému s sebou nese především důsledky v oblasti dokazování, resp. role soudu a aktivity jednotlivých účastníků řízení při předkládání důkazních prostředků soudu. Ačkoli měla novelizace přinést projasnění určitého tápání, vzniklo na jejím základě mnoho problematických bodů a jako legislativní počín není hodnocena velmi kladně. Nicméně je nutno podotknout, že při řízení ve věci mezinárodních únosů dětí je soud především vázán zněním Úmluvy, popř. nařízení Brusel II. bis (jejich vzájemná kolize byla vyřešena v textu samotného nařízení) a dle jejich ustanovení postupovat i ve svém jednání s ohledem na pravidlo priority mezinárodní úmluvy v případě kolize s vnitrostátním předpisem zakotvené článkem 10 Ústavy ČR.

Účastníky uvedeného řízení jsou žalobce, žalovaný a dítě. Zahájit jej lze pouze na návrh žalobce, kterým je osoba, jejíž právo péče o dítě bylo porušeno protiprávním přemístěním dítěte mimo místo jeho obvyklého bydliště. Žalovaným je pak osoba, jež porušení práv žalobce způsobila.

Žalobu je nutno podat k Městskému soudu v Brně, jež je výlučně příslušný rozhodovat v těchto věcech. Není však jako na Slovensku dána příslušnost tohoto soudu přímo textem zákona, ale vychází z místa sídla ústředního orgánu dle Úmluvy, Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně (dále v textu jen jako "Úřad").

Jak již bylo řečeno, roli ústředního orgánu vykonává Úřad, jež byl založen na základě § 3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Tato instituce však nevznikla nově, ale navázala na činnost Ústředí pro mezinárodně právní ochranu dětí, jehož historie sahá až do doby první republiky. Je součástí sítě orgánů sociálně - právní ochrany dětí a jeho nadřízeným orgánem je Ministerstvo práce a sociálních věcí. V jeho působnosti je dále i problematika mezinárodních vymáhání výživného a zprostředkování mezinárodního osvojení.⁹

Úřad při své činnosti zajišťuje v otázce mezinárodních únosů dětí především preventivní činnost spočívající v právním poradenství oběma stranám a pomoci při řešení již nastalých sporů mimosoudní cestou. Je nápomocen i při již probíhajícím řízení a snaží se zprostředkovat dohodu mezi účastníky řízení.

⁹ Blíže viz. www.umpod.cz.

Stejně jako Polsko a Slovensko i ČR přijala výhradu k článku 26 Úmluvy a osobám dožadujícím se návratu není kromě činnosti Úřadu poskytována bezplatná právní pomoc. Žalobce proto o ni musí požádat v souladu s vnitrostátní právní úpravou.

Na rozdíl od ostatních zkoumaných právních řádů je v občanském soudním řádu (v textu dále jen „OSŘ“) stanoveno množství striktních lhůt, do jejichž uplynutí musí soud či účastníci učinit určité procesní kroky. Je zavedena např. zvláštní forma kvalifikované výzvy žalovanému k vyjádření se k žalobě. V případě, že se žalovaný ve lhůtě nevyjádří ani nesdělí důvod, jež mu v tom brání, může soud rozhodnout i bez nařízení jednání a to na základě fikce, že žalovaný proti návrhu na navrácení nemá námitek. Celé řízení by mělo být ukončeno do šesti týdnů od podání žaloby. V případě, že se však tuto lhůtu nepodaří dodržet, musí se s tímto soud pouze vypořádat v odůvodnění.

Rozsudek ve věci je předběžně vykonatelný a ani odvolání, jež je jako jediný opravný prostředek přípustné, nemá odkladný účinek. Toho je možno dosáhnout pouze na výslovnou žádost obsaženou v odvolání. Před novelizací byla otázka možnosti využití mimořádných opravných prostředků velmi nejasná a i judikatura Nejvyššího soudu byla roztržštěná. Od 1. 10. 2008 však byly veškeré mimořádné opravné prostředky *el lege* vyloučeny.

I podle práva ČR má dítě právo vyjádřit před soudem svůj názor ve věci, jež se jej týká. Není však stanovena žádná věková hranice a je tak pouze na posouzení soudu, zda uzná dítě za dostatečně rozumově a volně vyspělé, aby bylo schopno formulovat své názory. Soud bere ohled na názor dítěte znovu s ohledem na dříve jmenované kritéria. Z dikce zákona vyplývá, že výslech prioritně provádí sám soud, ale je i možné provést slyšení dítěte prostřednictvím jeho zástupce, znaleckým posudkem nebo pomocí orgánu sociálně - právní ochrany dětí. Kde výslech dítěte proběhne je na vůli soudu.

Výkon rozhodnutí se i v řízeních o návrat dítěte řídí obecnou právní úpravou otázky výkonu rozhodnutí ve věcech výchovy nezletilých. Návrh na výkon rozhodnutí podává jako ve věch výše uvedených jurisdikcích osoba, již svědčí právo a nebylo dobrovolně vykonáno. Soud při splnění určitých podmínek povinného vyzve k dobrovolnému plnění, uloží mu pokutu nebo může využít i další možnosti pro mimosoudní smírčí či mediační jednání. V případě, že žádný ze zákonem daných prostředků nepovede k dobrovolnému splnění povinnosti, přistoupí soud k odnětí dítěte. Příslušným soudem o výkon rozhodnutí je stejný soud, jež rozhodoval o věci samé.

Otázka prevence mezinárodním únosům není v českém právu výslovně upravena a mnohdy je opomíjen § 49 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Praxe českých soudů je navíc v otázce vydávání zákazu vycestování dítěte velmi roztržštěná a nejednotná.

Jak bylo zřejmé z popisu jednotlivých právních úprav, v mnohých aspektech jsou si všechny tři právní řády velmi blízké a určité instrumenty aplikované v jednom ze států, jsou v jiném po časové prodlevě včleňovány do legislativy taktéž. Vždy je však nutno podotknout, že dokonalost právní úpravy není zárukou její správné aplikace, což je především úkolem pro justiční orgány. Všechny tři státy se setkaly s palčivým problémem zdlouhavosti řízení o návrat nezletilého ve věcech mezinárodních únosů, jež ve svém důsledku nejvíce ovlivní dítě. Společným jmenovatelem potíží bylo také důležité oddělení únosového řízení od řízení o výchově dítěte.

Contact – email

76807@mail.muni.cz -- ptsedlak@seznam.cz